

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Таким чином, запропонований план та кваліметрична таблиця для експертної оцінки якості навчально-виховної роботи педагогічних працівників, які атестуються, визначають конкретику діяльності методичної служби та її роль під час атестації педагогів за підсумками міжкурсового періоду.

Література:

1. Афанасьєва В. В., Сивов М. А. Математическая статистика в педагогике/ учебное пособие под. ред. М. В. Новикова. – Ярославль. – изд. ЯГПУ. – 2010. – 76 с.
2. Методичні рекомендації «Вивчення системи роботи вчителя (на допомогу керівникам шкіл та працівникам рай(міськ)во та рай(міськ)методкабінетів» / Упоряд. Ю. С. Толочкін та ін. – Житомир, 2009.
3. Наказ Державної інспекції навчальних закладів України від 04 липня 2012 р. № 27-а «Про затвердження типових програм комплексних перевірок дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів».
4. Наказ МОН України від 06. 2013 р. № 772 «Про затвердження орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів».
5. Наказ МОН України 08. 08. 2013 № 1135 «Про затвердження Змін до Типового положення про атестацію педагогічних працівників». (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 серпня 2013 р. за № 1417/23949)
6. Наказ МОН № 665 від 01. 06. 13 року «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів».
7. Про затвердження Положення про районний (міський) методичний кабінет (центр): наказ МОН України від 08. 12. 2008 № 1119 (п. 3. 2. 7).
8. Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад: постанова КМУ від 27 серпня 2010 № 778 (п. 86, 98).
9. Про затвердження Критеріїв системи рейтингового оцінювання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів: наказ МОНмолодьспорт № 1343 від 22. 11. 11 року.

Кабанова М. В.*

РОЗВИТОК МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК УМОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ

Дана стаття розкриває значення мовленнєвої компетенції як однієї з провідних складових характеристик особистості, що формується в процесі її розвитку.

Інтеграція українського суспільства до Європейського та міжнародного соціально-економічного, культурного, інформаційного простору, ринку праці зумовлює потребу в ефективній дидактичній технології, що забезпечувала б неперервну взаємодію співучасників навчання, умотивоване залучення їх до навчально-виховного процесу, бажання здійснювати самоосвіту та подальшу освіту у вищих навчальних закладах. Основною метою навчання іноземним мовам у загальноосвітній школі стає

* © **Кабанова М. В.**

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

розвиток здатності учнів використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. Формування в учнів умінь і навичок іншомовного спілкування передбачає досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в певних комунікативних сферах [1]. З позицій державної мовної політики навчання іноземних мов є одним із пріоритетів сучасної освіти.

Розвиток комунікативної компетенції залежить від соціально-культурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в інший соціум і сприяють її соціалізації в новому суспільстві. Головною метою будь-якої системи освіти є розвиток особистості учня. Навчання виступає як основа та засіб психічного і в цілому особистісного розвитку людини.

Саме на уроках іноземної мови викладач повинен формувати в учнів уміння й навички іншомовного спілкування, передбачити досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в певних комунікативних сферах, орієнтуватися в соціокультурних аспектах країни, мову якої вивчають.

Комунікативна компетенція формується на основі взаємопов'язаного мовленнєвого, соціокультурного й мовного розвитку учнів відповідно до їхніх вікових особливостей та інтересів на кожному етапі оволодіння іноземною мовою.

Комунікативно орієнтований підхід до навчання учнів англійській мові ми будемо розглядати через розвиток чотирьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння, письмо, які передбачають уміння здійснювати усне спілкування, розуміти на слух основний зміст автентичних текстів, читати й розуміти тексти різних жанрів і видів, передавати письмово необхідну інформацію.

Мовленнєва компетенція є однією з провідних складових характеристик особистості, що формується в процесі її розвитку.

Під мовленнєвою компетенцією ми розуміємо вміння адекватно й доречно, практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, міркування тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні засоби (невербальну знакову систему) та інтонаційні засоби виразності мовлення.

Психологічні аспекти проблеми формування мовленнєвої компетенції відображені в працях Л. Щерби, Л. Виготського, М. Жинкіна, І. Синиці. Педагогічні й методичні питання її формування розробляли й сучасні вчені: В. Бадер, О. Біляев, Ю. Караулов, Л. Мацько, Т. Ладижинська, Н. Пашківська, М. Пентиліук, Г. Шелехова, В. Мельничайко. Концепції вивчення мови у процесі мовленнєвої діяльності відображені в працях І. Бодуен де Куртене, Ф. Буслаєва, Т. Панько, Г. Пассова, О. Потєбні, Л. Щерби.

За І. Зимньою, мовленнєва діяльність – це активний,

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

цілеспрямований, опосередкований мовою та зумовлений ситуацією спілкування процес прийому і видачі мовленнєвого повідомлення у взаємодії людей між собою [2].

Проблема розвитку мовленнєвої компетенції дитини займає одне з провідних місць у сучасній педагогіці, саме цим обумовлюється необхідність цілеспрямованої, систематичної роботи щодо мовленнєвої підготовки учнів у школі.

Отже, мета даної статті – визначити складові чинники успішного мовленнєвого розвитку учнів як умови їх соціалізації.

Урок іноземної мови є основною організаційною одиницею навчального процесу. Перша й основна вимога – його мовленнєва спрямованість. Для реалізації мовленнєвої спрямованості кожен урок повинен мати конкретні практичні цілі, спрямовані на формування мовленнєвих навичок та вмій; мовленнєва спрямованість визначає комунікативний характер вправ. Виконуючи комунікативну вправу, учень вирішує задану вчителем мовленнєво-розумову задачу. Мовлення учня пов'язане з конкретною природною або створеною ситуацією спілкування. Комунікативна атмосфера повинна бути на кожному уроці, починаючи з його початку й закінчуючи підсумком уроку, коли вчитель оцінює комунікативну діяльність учнів.

Але на уроці неможливо однаково розвивати всі види мовленнєвої діяльності. Їх навчання відбувається інтегровано. Завдання учителя полягає в залученні учнів до активної внутрішньої розумової та зовнішньої мовленнєвої діяльності й підтриманні її протягом уроку. Для його успішної реалізації необхідними є:

1. Використання змістовного та інформативного навчального матеріалу, що відповідає інтелектуальному розвитку учнів.
2. Постановка цілей та завдань, що спонукають учнів до вирішення комунікативних завдань, до висловлювання власних думок.
3. Застосування таких прийомів навчання, які дають можливість кожному учню брати участь у мовленнєвій діяльності та максимально збільшувати їх активний час на уроці.

В умовах особистісно орієнтованого навчання перевага належить колективним формам роботи. Це робота в парах зі змінною або без змін партнерів, робота в малих групах від трьох до п'яти учасників, хороше реплікування в режимі група – група, група – один учень, один учень – група. Колективні форми роботи є перспективними для спілкування. Вони збільшують активний час діяльності учнів, допомагають подолати боязнь помилок, формують в учнів почуття колективізму.

Важлива складова – мотиваційне забезпечення навчальної діяльності.

На уроці іноземної мови мотивація забезпечується:

- цікавим навчальним матеріалом, який відповідає смакам та вподобанням учнів. Це може бути і цікавий текст, і сучасна пісня, і поезія, гумор тощо;
- прийомами роботи з навчальним матеріалом. Колективні форми роботи, навчальні ігри, проблемні завдання до вправ;

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

– успішністю учнів у вивченні іноземної мови, яка викликає задоволення, відчуття прогресу в учінні. Вона досягається посильними та доступними навчальними завданнями, їх оцінкою з боку вчителя та учнів. Оцінки можуть бути вербальними та невербальними;

– сприятливим психологічним кліматом на уроці. Взаємна довіра, рівноправність, партнерство у спілкуванні викликає в учнів задоволення від навчального процесу, бажання брати в ньому участь.

Мотивації сприяють також моменти релаксації: фізкультур-хвилинки, музичний фон, які знімають утому учнів, підвищують їх загальний тонус, запобігають спаду мотивації.

Успішним розв'язанням задачі із соціалізації учнів має бути добір цікавих, відповідних віку учнів країнознавчих матеріалів [5]. Обов'язковим компонентом такого матеріалу повинна бути його новизна: саме невідома інформація спонукає до пізнання, викликає бажання прокоментувати її, висловити свою думку. До такої інформації можна віднести опис деяких визначних місць англійських країн, які не вивчаються в курсі шкільної програми; місця, пов'язані з життям видатних особистостей; історичні події, які підводять учнів до вивчення програмних тем, наукових відкриттів сучасності, досягнення в мистецтві, спорті тощо. Для того щоб сприймання цього матеріалу було ефективнішим, його подачу слід організувати у вигляді сформульованої проблеми, незакінченого тексту чи тексту з пропущеними місцями з метою його доповнення у вигляді ілюстративної наочності, яка потребує розгорнутого соціокультурного коментарю.

Наш досвід свідчить, що успішній реалізації вимог сучасного уроку сприяє використання комунікативно орієнтованих навчально-методичних видань: Oxford University Press («New Streetwise» Intermediate, Upper Intermediate), Longman Pearson («Challenges» Level A2, B1), Macmillan Publishers Ltd. («Way Ahead» Level 1, 2, 3). Завдання та вправи цих підручників мотивуючі й реалістичні, стосуються широких освітніх і соціальних тем, викликають зацікавленість школярів, містять достатню кількість автентичного матеріалу.

Для навчання школярів аудіюванню підручники пропонують серію завдань для виконання на уроці – передтекстові, післятекстові, та ті, що виконуються під час аудіювання. Виконуючи мовленнєві вправи, учні оволодівають уміннями передбачати зміст, виділяти головне, знаходити другорядні деталі, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, зосереджувати увагу на діях і характеристиках персонажів, простежувати логічну послідовність подій і дотримуватися її при передачі змісту. При цьому, проводячи вправи, важливо враховувати взаємозв'язок аудіювання й говоріння як двох сторін усного мовлення, та аудіювання й читання як двох видів рецептивної діяльності [4].

Отже, навчаючи аудіюванню, учителі паралельно розвивають уміння сприймати інформацію на слух і говорити.

Читання англійською мовою як комунікативне вміння та засіб спілкування є важливим видом мовленнєвої діяльності та

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

найбільш розповсюдженим способом комунікації, яким учні мають оволодіти під час навчання в школі.

Навчання читанню як виду мовленнєвої діяльності передбачає такі види: читання з розумінням основного змісту тексту (ознайомлювальне), з повним розумінням тексту (вивчаюче), з метою пошуку необхідної інформації (вибіркове). Процес читання передбачає не лише сприймання змісту текстів, він завжди пов'язаний з певним завданням і визначається як дія з текстом, спрямована на розв'язання комунікативного завдання [6].

Підручники Oxford University Press і Longman Pearson містять комунікативно орієнтовані завдання для навчання різним видам читання. Уміння учнів у читанні розвиваються за допомогою реалістичних, мотивованих навчальних завдань, які забезпечують максимум практичних можливостей для використання англійської мови.

З метою виявлення розуміння основної інформації ці підручники пропонують вправи такого характеру:

1. Прочитати заголовок тексту і сказати, про що може розповідатися в тексті.
2. Вибрати з кількох запропонованих заголовків найбільш прийнятний.
3. Прочитати твердження й визначити правильні (true) та хибні (false).
4. Зіставити (match) запитання та відповіді.
5. Коротко передати зміст тексту.

Вправи, які виконуються з метою формування вмінь повного розуміння тексту або пошуку необхідної інформації наступні:

1. Підібрати запропоновані заголовки до поділеного на смислові одиниці тексту.
2. Дати відповіді на запитання.
3. Скласти запитання до тексту та дати відповіді (парна робота).
4. Скласти план до тексту.
5. Виконати тест множинного вибору або поєднувальний тест (matching).
6. Висловити власну думку.
7. Переказати текст.

Сама необхідність у читанні несе комунікативне завдання, яку повинен розв'язати учень після завершення читання. Наприклад, інформація з тексту сприймається для того, щоб на неї відреагувати, висловити свою думку, взяти до уваги. Таким чином, запроваджуючи комунікативно орієнтований підхід до навчання читанню, педагоги стимулюють у школярів інтерес до змісту повідомлення, що створює комунікативну готовність до сприйняття інформації.

Наступним видом мовленнєвої діяльності, яка забезпечує усне спілкування англійською мовою, є говоріння, яке представлено двома формами: діалогічне та монологічне. Як і будь-яка інша діяльність, говоріння завжди має певну мету, мотив, в основі якого лежить потреба [4].

Спілкуючись рідною мовою, ми думаємо про те, що сказати і в якій послідовності, оскільки мовленнєві вміння автоматизовані й здійснюються миттєво. Якщо під час говоріння англійською мовою в учнів виникають певні труднощі, це свідчить про

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

недостатню сформованість у них автоматизмів або мовленнєвих навичок та вмінь. Методисти та лінгвісти Є. Пасов, Н. Жинкін, С. Ніколаєва вважають, що мовленнєві вміння мають такі характеристики: цілеспрямованість, продуктивність, самостійність, динамічність та інтегрованість [3].

З вищевикладеного можливо зробити висновок: навчання англomовному спілкуванню неможливо без підключення всіх сфер особистості учня. Тому, ефективним підходом до навчання говорінню в школі є комунікативно орієнтований. Реалізувати цей підхід можливо через серію вправ, завдань комунікативного характеру, представлених у підручниках, які відповідають віковим особливостям учнів, наближені до реальних ситуацій, цікаві, мотивовані, тому створюють можливості для ефективного спілкування як між собою, так і з учителем.

Завдання для розвитку говоріння представлені різними типами імітаційних вправ (послухай і повтори, імітація на швидкість, зверни увагу на інтонацію). Менш контрольовану практику забезпечують такі комунікативно орієнтовані завдання як: склади запитання за текстом і дай відповіді; прочитай список завдань і скажи, що буде виконано до кінця дня, а що ні.

Трансформація запитань – адаптація запитань з підручника до особистого досвіду учнів – забезпечує корисну додаткову практику й мотивацію через особистісний підхід. Такий вид запитань рекомендується використовувати якомога частіше.

Таким чином, розвиток мовленнєвої компетенції на уроках англійської мови є комплексним процесом, який має бути безперервним, активним, цілеспрямованим та зумовленим ситуацією спілкування. Успішність його реалізації залежить від правильного вибору навчально-методичного забезпечення; використання релевантних форм, методів і режимів роботи, які, у свою чергу, сприятимуть формуванню покоління молоді, здатного робити особистісний духовно-світоглядний вибір, набувати необхідних знань, навичок та компетентностей для інтеграції в суспільство на різних рівнях.

Література:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти з іноземної мови // Книга вчителя іноземної мови: довідково-методичне видання / упоряд. О. Я. Коваленко, І. П. Кудіна. – Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 240 с.
2. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – 522 с.
3. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник для студентів вищих навчальних закладів освіти. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Пасов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению: Посobie для учителей иностранного языка. – М.: Просвещение, 1985. 223 с.
5. Програми для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземні мови, 1–11 класи. – К., 2010. – 128 с.
6. Фарина О. З. Комунікативний підхід до навчання англійської мови в спеціалізованій школі з поглибленим її вивченням // Англійська мова і література. – 2011. – № 22-23. – С. 7-24.